

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Pacjenta
Krystyna Barbara Kozłowska

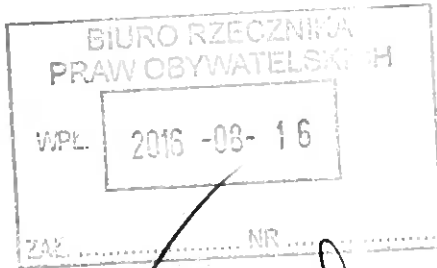
RzPP-ZPR.420.83.2016.AGL

Warszawa, 11.08. 2016 r.

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPL. 2016-08-16

ZAL. NR

Pan
dr Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich
Aleja Solidarności 77
00 - 090 Warszawa

Janusz Paweł Kuczyński

Nawiązując do pisma Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 11 lipca 2016 r., znak: VII.7010.1.2016.AMB (data wpływu do Biura: 15 lipca 2016 r.) stanowiącego zapytanie w zakresie działań podejmowanych przez Rzecznika Praw Pacjenta w celu zagwarantowania dostępu do zabiegu legalnego przerywania ciąży w związku z oświadczeniami o odmowie udzielenia tego świadczenia składanymi przez personel lekarski, uprzejmie wskazuje, co następuje.

Analiza przypadków ograniczonego dostępu do zabiegu przerywania ciąży pozwala wyodrębnić dwa problematyczne obszary:

- 1) zapewnienie ciągłości świadczeń w przypadku skorzystania z uprawnienia określanego jako tzw. klauzula sumienia przez wszystkich lekarzy podmiotu leczniczego oraz
- 2) działania lub zaniechania personelu medycznego stanowiącego naruszenie formalnej procedury przyjęcia pacjentki w podmiocie leczniczym.

Ad. 1

Odnosząc się bezpośrednio do zapytania w przedmiocie działań podejmowanych w związku z dostępnością legalnego zabiegu terminacji ciąży na terenie województwa podkarpackiego, uprzejmie wskazuje jak poniżej.

Rzecznik Praw Pacjenta analizuje na bieżąco zagadnienie dostępności do legalnych zabiegów przerwania ciąży.

W 2015 r. wszczęte zostały trzy postępowania wyjaśniające w trybie art. 50–53 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹, zwanej dalej „ustawą”, które dotyczyły województwa podkarpackiego. Szczegóły na temat tych postępowań i działań podjętych w ich ramach zostały przedstawione w dalszej części niniejszego pisma.

Jeśli zaś chodzi o rok 2016 to problematyka zgłaszanych przez pacjentów do Biura skarg indywidualnych nie wskazuje bezpośrednio na zastosowanie przez lekarzy podmiotów leczniczych z województwa podkarpackiego formalnego trybu odmowy wykonania świadczenia zdrowotnego z powołaniem się na tzw. klauzulę sumienia. Zatem podjęte przez Rzecznika Praw Pacjenta działania nastąpiły w związku z informacjami medialnymi z maja 2016 r.

Tym samym, mając na względzie konieczność pozyskania informacji w sprawie, Rzecznik Praw Pacjenta wystosował wystąpienie do Podkarpackiego Oddziału Narodowego Funduszu Zdrowia² o ustosunkowanie się do sprawy. W chwili obecnej trwa wymiana korespondencji celem przekazania szczegółowych ustaleń. Z przekazanej odpowiedzi wynika, iż Podkarpacki Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia otrzymał jeden sygnał w przedmiocie możliwych nieprawidłowości w związku z realizacją umowy na świadczenia opieki zdrowotnej z zakresu leczenia szpitalnego. Przedmiotowe zgłoszenie zostało wystosowane przez Rzecznika Praw Pacjenta w toku postępowania wyjaśniającego, czego skutkiem było przeprowadzenie kontroli w podmiocie leczniczym: Samodzielnym Publicznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Kolbuszowej. W toku czynności ustalono, iż w 2015 r. lekarze Oddziału Ginekologiczno-Położniczego wskazanego podmiotu leczniczego złożyli – w tym konkretnym przypadku - oświadczenie w trybie art. 39 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry³. W chwili obecnej trwa ustalanie, czy ww. Szpital faktycznie nie przeprowadza zabiegów przerwania ciąży powołując się na „klauzulę sumienia”.

Ponadto, Rzecznik Praw Pacjenta zwrócił się również do organizacji pozarządowych w trybie art. 47 ust. 1 pkt 9 ustawy o przekazanie danych w zakresie zgłoszonych sygnałów

¹ Dz. U. z 2016 r. poz. 186 ze zm.

² Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

³ Dz. U. z 2015 r. poz. 464 ze zm.

z województwa podkarpackiego⁴, a także do Pana dr n. med. Jarosława Janeczko, Konsultanta Wojewódzkiego⁵ z dziedziny położnictwa i ginekologii dla województwa podkarpackiego - celem uzyskania informacji o dostępności do zabiegu przerywania ciąży na terenie ww. województwa (w tym wskazanie podmiotów leczniczych z województwa podkarpackiego, które wykonują zabieg przerywania ciąży)⁶. Jednocześnie, w trybie art. 47 ust. 1 pkt 10 ustawy, Rzecznik Praw Pacjenta wystąpił do dyrektorów podmiotów leczniczych udzielających świadczeń zdrowotnych z zakresu leczenia szpitalnego na terenie województwa podkarpackiego⁷ o udzielenie informacji w zakresie podnoszonych w mediach doniesień a związanych z brakiem wykonywania zabiegu przerywania ciąży ze względu na powołanie się na klauzulę sumienia oraz obowiązujących w tym zakresie w podmiotach procedurach. W chwili obecnej Rzecznik oczekuje na odpowiedź od ww. organów i instytucji, które będą podstawą kolejnych działań.

Natomiast odnosząc się do zapytania w zakresie ilości spraw, które zostały podjęte przez Rzecznika Praw Pacjenta – jak zostało to wcześniej zasygnalizowane – informuję, że w 2015 r. Rzecznik Praw Pacjenta wszczął 5 postępowań wyjaśniających w zakresie odmowy przeprowadzenia zabiegu przerywania ciąży, z czego 3 obejmowały województwo podkarpackie.

Pierwsza ze spraw z województwa podkarpackiego dotyczyła pacjentki, która zgłosiła się z pełną dokumentacją medyczną dotyczącą przebiegu jej ciąży do Szpitala Wojewódzkiego nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, celem uzyskania świadczenia (terminacji ciąży) w ramach świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Spotkała się z odmową wykonania zabiegu terminacji płodu z uwagi na ciężkie wady płodu⁸ (sprawa nie obejmowała zatem powołania się na klauzulę sumienia). Pacjentkę skierowano do Szpitala Bielańskiego im. Ks. Jerzego Popiełuszki SPZOZ w Warszawie. Rzecznik Praw Pacjenta stwierdził, iż podmiot leczniczy naruszył prawo pacjenta do świadczeń zdrowotnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 ustawy Rzecznik Praw Pacjenta wydał zalecenia celem wyeliminowania nieprawidłowości, tj.:

- 1) zastosowanie się do wytycznych zawartych w opinii Konsultanta Wojewódzkiego w dziedzinie położnictwa i ginekologii, Pana dr n. med.

⁴ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL, wystąpienie do Federacji na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny o przekazanie informacji w zakresie zgłaszanych przez pacjentki skarg z terenu województwa podkarpackiego.

⁵ Zgodnie z dyspozycją art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o konsultantach w ochronie zdrowia (Dz. U. z 2015 r. poz. 126) do zadań konsultantów wojewódzkich należy m.in. kontrola dostępności świadczeń zdrowotnych.

⁶ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

⁷ Znak: RzPP-WPR.420.61.2016.AGL

⁸ W badaniu prenatalnym wykryto wadę – Zespół Downa

Jarosława Janeczko w zakresie interpretacji zapisu art. 4a ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży, tj. możliwości wykonania zabiegu terminacji ciąży w przypadkach, gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu;

- 2) nałożenie obowiązku dokonywania wpisów w dokumentacji medycznej pacjentek, dotyczących odmowy przeprowadzenia zabiegu terminacji ciąży zgodnie z przesłankami określonymi w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży;
- 3) w celu zapewnienia właściwego standardu udzielenia świadczeń zdrowotnych, o którym mowa w art. 8 ustawy, wprowadzenie procedury postępowania w przypadku odmowy przeprowadzenia terminacji ciąży.

Podmiot leczniczy wykonał powyższe zalecenia.

Kolejna sprawa dotyczyła odmowy udzielenia świadczenia zdrowotnego przez ordynatora Oddziału, za powód którego wskazano iż w Oddziale „nie wykonuje się zabiegów terminacji ciąży”, co potwierdził kierownik podmiotu leczniczego.

Ostatnie z postępowań indywidualnych z województwa podkarpackiego dotyczyło sytuacji, w której odmówiono pacjentce udzielenia świadczenia zdrowotnego i skierowano ją do innego podmiotu leczniczego, informując iż wskazana wada genetyczna nie jest wskazaniem do wykonania zabiegu.

Powyższe postępowania pozostają w toku.

Tym samym, żadna ze spraw – w chwili uzyskania informacji - nie dotyczyła bezpośrednio powołania się przez konkretnego lekarza na klauzulę sumienia.

W roku 2016 za pośrednictwem Ogólnopolskiej Infolinii Biura Rzecznika Praw Pacjenta skierowano ogółem 26 zapytań w zakresie zasad terminacji ciąży⁹. Ponadto, w 2016 r. Rzecznik Praw Pacjenta wszczął 4 postępowania wyjaśniające w sprawach indywidualnych (w trybie art. 50-53 ustawy), dotyczących terminacji ciąży, niemniej jednak żaden sygnał zgłoszony w roku 2016 nie dotyczył województwa podkarpackiego.

⁹ Opracowanie własne na podstawie danych w ITM Rzecznik, stan do dnia 22 lipca 2016 r.

Wobec powyższego, Rzecznik Praw Pacjenta podjął działania mające na celu zweryfikowanie informacji medialnych i dopiero po szerokiej analizie sprawy będzie mógł ocenić rzeczywiste podstawy doniesień medialnych.

Ad. 2

Dotychczas zgłaszane przez pacjentki do Biura Rzecznika Praw Pacjenta sygnały wskazują na utrudnienia dostępu wynikające głównie z działań lub zaniechań personelu medycznego o charakterze nieformalnym. Zauważalnym problemem jest brak wydania pacjentce skierowania do innego podmiotu leczniczego w przypadku, gdy wszyscy lekarze odmówili wykonania zabiegu lub dokonania konsultacji, bez odpowiedniej adnotacji w dokumentacji medycznej pacjentki (nie powołując się zatem w sposób formalny na tzw. klauzulę sumienia). Skierowanie do innego podmiotu leczniczego nie jest wydawane nawet pomimo przekazania informacji, iż pacjentki powinny się zgłosić do podmiotu o wyższej referencyjności celem oceny zasadności realizacji uprawnienia. Ponadto, przeprowadzone konsultacje lekarskie nie są odnotowywane w dokumentacji medycznej pacjentki, podobnie jak przekazywane informacje o dalszym trybie postępowania. Pacjentki wskazują również na zaniechania w przedmiocie podjęcia diagnostycznych czynności medycznych, w tym oceny czy istnieją wskazania do wykonania zabiegu przerwania ciąży, co w konsekwencji ogranicza ich prawo do informacji w zakresie stanu zdrowia pacjentki oraz informacji o stanie płodu. W skrajnych przypadkach następuje nieodnotowanie obecności pacjentki na Izbie Przyjęć podmiotu leczniczego. W sposób nieformalny rozpatrywany jest również wniosek pacjenta z art. 6 ust. 3 ustawy, przy czym odmowa nie jest odnotowywana w dokumentacji medycznej.¹⁰

Odnosząc się do zapytania dotyczącego podejmowanych przez Rzecznika Praw Pacjenta działań w zakresie problematyki dostępu pacjentek do zabiegu terminacji ciąży finansowanego ze środków publicznych, uprzejmie informuje, iż organ zapewnia wsparcie informacyjne i wypracował w tym zakresie następujący tok działania.

W pierwszej kolejności pracownicy Biura Rzecznika Praw Pacjenta w kontakcie bezpośrednim z pacjentką na bieżąco przekazują pacjentce lub jej rodzinie informacje w zakresie przysługujących jej uprawnień za pośrednictwem bezpłatnej Ogólnopolskiej Infolinii Biura Rzecznika Praw Pacjenta. Na tym etapie postępowania istotne jest ustalenie

¹⁰ Wskazane informacje gromadzone są głównie za pośrednictwem zgłoszeń pacjentek Ogólnopolskiej Infolinii Biura Rzecznika Praw Pacjenta oraz postępowań wyjaśniających prowadzonych w sprawach indywidualnych.

stanu faktycznego sprawy, w szczególności stanu zdrowia pacjentki, wieku ciąży, wskazań medycznych do zabiegu. W konsekwencji pacjentki uzyskują informacje o formalnej procedurze, jaka powinna być wdrożona w związku z ich stawiennictwem w podmiocie leczniczym.

Jeżeli przeprowadzony wywiad uprawdopodobnia naruszenie praw pacjenta, a pacjentka wyraża zgodę, Rzecznik Praw Pacjenta z własnej inicjatywy (z urzędu) podejmuje w sprawie postępowanie wyjaśniające w trybie art. 50 ust. 3 ustawy i wnioskuje o przekazanie przez podmiot leczniczy wyjaśnień w sprawie. Po zakończonym postępowaniu wyjaśniającym, w przypadku stwierdzenia naruszenia praw pacjenta, Rzecznik Praw Pacjenta informuje o ustaleniach postępowania dowodowego m.in. podmioty tworzące, Oddziały Wojewódzkie Narodowego Funduszu Zdrowia, a także Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia, jeżeli podmiot leczniczy posiada aktualny certyfikat akredytacyjny.

Jednocześnie, jeżeli w toku udzielania świadczeń zdrowotnych wydano opinię lub orzeczenie lekarskie o braku wskazań do zabiegu, pacjentka jest informowana o możliwości wniesienia w trybie art. 31 ustawy sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia określonych w art. 2 ust. 1 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentysty. Z uwagi na fakt, iż nie mają zastosowania przepisy postępowania administracyjnego, sprzeciw może być wniesiony w każdej formie (w tym wiadomości e-mail na adres skrzynki Biura Rzecznika Praw Pacjenta), niemniej wymaga spełnienia wymogów formalnych tj. przekazania w załączeniu kopii (skanu) orzeczenia lub opinii, od której pacjent wnosi sprzeciw. Termin posiedzenia Komisji Lekarskiej wyznaczony zostaje niezwłocznie i zależy od decyzji lekarzy, którzy wchodzi w skład Komisji Lekarskiej.

Rzecznik Praw Pacjenta działając w granicach wyznaczonych przez art. 47 ustawy, podejmuje współpracę z organami i organizacjami w przypadku powzięcia informacji o możliwych nieprawidłowościach. Przedmiotowa współpraca w szczególności realizowana jest z Oddziałami Narodowego Funduszu Zdrowia, na których ciąży obowiązek zapewnienia dostępności świadczeń zdrowotnych na terenie danego województwa. Rzecznik Praw Pacjenta w szczególności kieruje zapytania i informacje o możliwych nieprawidłowościach oraz proponowanych działaniach systemowych, a także wnosi o rozważenie możliwości przeprowadzenia kontroli w podmiotach leczniczych z zakresu realizacji świadczeń zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych. Ponadto, Rzecznik Praw Pacjenta corocznie przekazuje informację do Ministerstwa Zdrowia dotyczącą problematyki praw

kobiet w okresie ciąży w związku z ustawą z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży¹¹.

Ponadto, organ stale analizuje obowiązujące przepisy celem propozycji ewentualnych zmian legislacyjnych – w tym również w zakresie opieki okołoporodowej. Zapewnienie ciągłości udzielania świadczeń zdrowotnych pacjentkom zgłaszającym się w celu terminacji ciąży może zagwarantować m.in. nowelizacja przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej¹². Proponowana zmiana mogłaby obejmować wprowadzenie zapisu, stosownie do którego w sytuacji powołania się przez wszystkich lekarzy podmiotu leczniczego na tzw. klauzulę sumienia, podmiot leczniczy obowiązany byłby zapewnić realny dostęp pacjentowi do świadczenia zdrowotnego (np. poprzez zawarcie umowy o podwykonawstwo). Alternatywnie do powyższego rozwiązania, Rzecznik Praw Pacjenta rozważa, aby podmioty lecznicze przyjęły pisemną procedurę postępowania w przypadku zgłoszenia się pacjentki do wykonania legalnego zabiegu terminacji ciąży. Przepisy wewnętrzne powinny uwzględniać również tok postępowania w przypadku powołania się przez wszystkich lekarzy podmiotu leczniczego na uprawnienie określone w art. 39 ustawy o zawodzie lekarza i lekarza dentystry. Dotychczasowa praktyka wskazuje, iż procedura w formie pisemnej przyspiesza proces podejmowania decyzji w sprawie, co jest istotne szczególnie w przypadku zagrożenia życia lub zdrowia kobiety.

Wobec powyższego, Rzecznik Praw Pacjenta poinformuje Pana Rzecznika o wynikach i wnioskach związanych z dostępnością do zabiegu przerywania ciąży w województwie podkarpackim.

Jednocześnie pragnę Pana zapewnić, iż Rzecznik Praw Pacjenta dołoży wszelkich starań i podejmie stosowne działania, aby przedmiotową sprawę wnikliwie zbadać. Ponadto, Rzecznik deklaruje wolę podjęcia szerszej współpracy celem wypracowania wspólnych procedur celem zapewnienia pacjentkom dostępu do świadczeń zdrowotnych dotyczących wykonania legalnego zabiegu przerywania ciąży.

z poważaniem
L. Kosiński

¹¹ Dz. U. z 1993 r. Nr 17 poz. 78, ze zm.

¹² Dz. U. z 2015 r. poz. 1400.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW PACJENTA
01-171 WARSZAWA
UL. MLYNARSKA 46**

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2016 -08- 16
ZaŁ.....	NR.....

RzPP-WPR.420.83.2016.AGL

60806 2016-08-16 05

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Aleja Solidarności 77

00-090 Warszawa

2016-08-16